SODBA SODIŠČA (drugi senat)

z dne 26. novembra 2009 *

V zadevi C-363/08,

katere predmet je predlog za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 234 ES, ki ga je vložilo Verwaltungsgerichtshof (Avstrija) z odločbo z dne 25. junija 2008, ki je prispela na Sodišče 7. avgusta 2008, v postopku

Romana Slanina

proti

Unabhängiger Finanzsenat, Außenstelle Wien,

SODIŠČE (drugi senat),

v sestavi J.-C. Bonichot, predsednik četrtega senata v funkciji predsednika drugega senata, C. Toader, sodnica, C. W. A. Timmermans, K. Schiemann (poročevalec) in P. Kūris, sodniki,

* Jezik postopka: nemščina.

generalni pravobranilec: M. Poiares Maduro,
sodni tajnik: B. Fülöp, administrator,

na podlagi pisnega postopka in obravnave z dne 2. julija 2009,

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

– za R. Slanino M. Tröthandl, odvetnik,

– za Unabhängiger Finanzsenat, Außenstelle Wien, W. Pavlik, zastopnik,

– za avstrijsko vlado C. Pesendorfer in M. Winkler, zastopnici,

– za grško vlado S. Vodina in O. Patsopoulou, zastopnici,

– za poljsko vlado M. Dowgielewicz, zastopnik,

– za Komisijo Evropskih skupnosti V. Kreuschitz, zastopnik,

na podlagi sklepa, sprejetega po opredelitvi generalnega pravobranilca, da bo v zadevi razsojeno brez sklepnih predlogov,

izreka naslednjo

Sodbo

1 Predlog za sprejetje predhodne odločbe se nanaša na razlago Uredbe Sveta (EGS) št. 1408/71 z dne 14. junija 1971 o uporabi sistemov socialne varnosti za zaposlene osebe, samozaposlene osebe in njihove družinske člane, ki se gibljejo v Skupnosti, kakor je bila spremenjena in posodobljena z Uredbo Sveta (ES) št. 118/97 z dne 2. decembra 1996 (UL 1997, L 28, str. 1, v nadaljevanju: Uredba št. 1408/71).

2 Ta predlog je bil vložen v okviru spora med R. Slanino, razvezano avstrijsko državljanko, ki je prenesla stalno prebivališče v Grčijo, in Unabhängiger Finanzsenat, Außenstelle Wien, v zvezi z izterjavo družinskih dajatev in davčnih olajšav, ki jih je zainteresirana stranka v Avstriji prejela za svojo hčer.

Pravni okvir

Skupnostna ureditev

3 Člen 1(f)(i) Uredbe št. 1408/71 določa, da izraz „družinski član“ pomeni:

„[…] vsako osebo, ki je opredeljena ali priznana kot družinski član ali določena kot član gospodinjstva z zakonodajo, ki zagotavlja dajatve […]; če omenjene zakonodaje upoštevajo kot družinskega člana ali člana gospodinjstva zgolj osebo, ki živi v skupnem gospodinjstvu z zaposleno ali samozaposleno osebo, je ta pogoj izpolnjen, če jo ta oseba v glavnem vzdržuje. […]“

4 V skladu s členom 2(1) Uredbe št. 1408/71 se ta uredba uporablja za:

„[…] zaposlene ali samozaposlene osebe, za katere velja ali je veljala zakonodaja ene ali več držav članic in so državljani ene od držav članic […], pa tudi za njihove družinske člane in preživele osebe.“

5 Člen 13 Uredbe št. 1408/71 določa:

„1. Ob upoštevanju člena 14c se za osebe, za katere velja ta uredba, uporablja zakonodaja samo ene države članice. Zakonodaja, ki se uporabi, se določi v skladu z določbami tega naslova.

2. V skladu s členi 14 do 17:

(a) za osebo, zaposleno na ozemlju ene države članice, velja zakonodaja te države, tudi če stalno prebiva na ozemlju druge države članice;

[…]“

6 Člen 73 Uredbe št. 1408/71 z naslovom „Zaposlene ali samozaposlene osebe, katerih družinski člani stalno prebivajo v državi članici, ki ni pristojna država“ določa:

„Zaposlena ali samozaposlena oseba, za katero velja zakonodaja države članice, je za svoje družinske člane, ki stalno prebivajo v drugi državi članici, upravičena do družinskih dajatev, ki jih določa zakonodaja prve države, kot če bi ti stalno prebivali v tej državi, v skladu z določbami Priloge VI.“

7 Člen 76(1) Uredbe št. 1408/71 z naslovom „Prednostna pravila v primeru prekrivanja upravičenosti do družinskih dajatev po zakonodaji pristojne države in po zakonodaji države članice, kjer imajo družinski člani stalno prebivališče“ določa:

„Kadar se v istem obdobju, za istega družinskega člana in zaradi opravljanja poklicne dejavnosti družinske dajatve dodeljujejo po zakonodaji države članice, na ozemlju katere družinski člani stalno prebivajo, upravičenost do družinskih dajatev v skladu z zakonodajo druge države članice miruje do zneska, ki ga določa zakonodaja prve države članice, po potrebi v skladu s členom 73 ali 74.“

8 Če je bila Uredba št. 1408/71 v obdobju, ki je upoštevno za spor o glavni stvari, spremenjena, te spremembe ne vplivajo na rešitev tega spora.

Nacionalna ureditev

9 V skladu s členom 2(1) zakona o kritju družinskih stroškov z dodatki (Familienlastenausgleichsgesetz) iz leta 1967 (v nadaljevanju: FLAG) so do družinskih dajatev za otroke upravičene osebe, ki stalno ali običajno prebivajo na zveznem ozemlju.

10 Člen 2(2) FLAG določa, da ima pravico do družinskih dajatev oseba, v katere gospodinjstvo spada otrok. Oseba, ki v gospodinjstvu nima otroka, vendar pa jo pretežno bremenijo stroški vzdrževanja tega otroka, ima pravico do družinskih dajatev, če na podlagi prvega stavka tega odstavka nobena druga oseba nima pravice do teh dajatev.

11 Člen 2(8) FLAG določa, da imajo osebe, ki prebivajo tako na zveznem ozemlju kot v tujini pravico do družinskih dajatev le, če je središče njihovih interesov na zveznem ozemlju in če otroci stalno prebivajo na tem ozemlju. V skladu s to določbo ima oseba središče svojih interesov v državi, s katero je najtesneje osebno in gospodarsko povezana.

12 Člen 26(1) FLAG določa:

„Kdor je neupravičeno prejel družinske dajatve, mora povrniti ustrezne zneske […].“

Spor o glavni stvari in vprašanja za predhodno odločanje

13 Iz predložitvene odločbe je razvidno, da je R. Slanina mati deklice Nine, rojene leta 1991. Ko je R. Slanina začela prejemati družinske dajatve, so bili izpolnjeni pogoji za njihovo dodelitev.

14 R. Slanina od leta 1997 živi v Grčiji, kjer Nina od jeseni istega leta obiskuje šolo. Njen oče, nekdanji zakonec R. Slanine in avstrijski državljan, živi v Avstriji, kjer opravlja poklicno dejavnost. Tožeča stranka v postopku v glavni stvari sama izvršuje roditeljsko pravico glede hčere. Otrokov oče bi moral plačevati preživnino, vendar je ne.

15 R. Slanina je v Avstriji med 1. januarjem 1998 in 31. oktobrom 2003 za hčer Nino prejela družinske dajatve in davčne olajšave v skupnem znesku 10.884,95 EUR, in sicer 7824,79 EUR družinskih dajatev in 360,16 EUR davčnih olajšav. Z odločbo Finanzamt Mödling (davčna uprava v Mödlingu, Avstrija) z dne 22. oktobra 2003 je bilo zahtevano vračilo teh zneskov, ker je R. Slanina po letu 1997 s hčerjo stalno prebivala v Grčiji. Navedeni Finanzamt je namreč štel, da eden od pogojev za dodelitev družinskih dajatev v skladu s členom 2(8) FLAG, in sicer pogoj v zvezi s središčem interesov v Avstriji in stalnim prebivališčem otroka v Avstriji, ni bil izpolnjen.

16 R. Slanina pred letom 2001 ni opravljala nobene poklicne dejavnosti niti ni bila v Grčiji prijavljena kot iskalka zaposlitve. Življenjske stroške je krila s pomočjo svojih staršev in s svojimi prihranki. Od leta 2001 vsako leto od maja do začetka oktobra pri grškem podjetju sezonsko dela kot turistična vodička.

17 Pritožba, ki jo je R. Slanina vložila zoper odločbo Finanzamt Mödling z dne 22. oktobra 2003, je bila najprej zavrnjena s predhodno odločbo navedenega Finanzamt z dne 9. decembra 2004, nato pa z odločbo Unabhängiger Finanzsenat, Außenstelle Wien, z dne 30. junija 2005. Tožeča stranka v postopku v glavni stvari je zato vložila tožbo pri predložitvenem sodišču. V bistvu je trdila, da sicer v skladu z avstrijsko zakonodajo nima pravice do družinskih dajatev, bi pa bilo treba uporabiti Uredbo št. 1408/71. Ker je Ninin oče, njen nekdanji zakonec, živel in delal v Avstriji, naj bi imela na podlagi člena 73 te uredbe pravico do družinskih dajatev ne glede na to, da stalno prebiva v Grčiji.

18 V teh okoliščinah je Verwaltungsgerichtshof prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo ta vprašanja:

„1. Ali iz Uredbe št. 1408/71 […] izhaja, da nezaposlena razvezana žena moškega, ki stalno prebiva in dela v Avstriji ter ni samozaposlen, obdrži pravico do družinskih

dajatev (za otroka) nasproti Avstriji, če ima stalno prebivališče v drugi državi članici, v kateri je tudi središče njenih interesov, in če tam prav tako ni zaposlena?

2. Ali je za odgovor na prvo vprašanje upoštevna okoliščina, da Avstrija, kjer se razvezani mož zadržuje, prebiva in je zaposlen, temu moškemu pod določenimi pogoji priznava pravico do družinskih dajatev (za otroka), če pravica razvezane žene ne obstaja več?

3. Ali iz Uredbe št. 1408/71 izhaja pravica razvezane žene do družinskih dajatev (za otroka) nasproti Avstriji, kjer razvezani mož in otrokov oče stalno prebiva in je zaposlen, če se razmere iz prvega vprašanja spremenijo tako, da žena v novi državi članici začne opravljati poklicno dejavnost?“

Vprašanja za predhodno odločanje

Prvo in drugo vprašanje

19 Predložitveno sodišče s prvim in drugim vprašanjem, ki ju je treba obravnavati skupaj, v bistvu sprašuje, ali je treba člen 73 Uredbe št. 1408/71 razlagati tako, da razvezana oseba, ki je od pristojne institucije države članice, v kateri je prebivala in v kateri njen nekdanji zakonec še naprej živi in je zaposlen, prejemala družinske dajatve, obdrži pravico do teh, tudi če zapusti to državo in z otrokom stalno prebiva v drugi državi

članici, kjer ni zaposlena, in tudi če bi nekdanji zakonec, otrokov oče, lahko prejemal navedeno dajatev v državi, v kateri stalno prebiva.

20 Iz spisa je razvidno, da je R. Slanina nekdanja zakonka zaposlenega delavca, za katerega je v obdobju, na katero se nanaša spor o glavni stvari, na podlagi člena 13(1) in (2) Uredbe št. 1408/71 veljala zakonodaja Republike Avstrije, države članice, na ozemlju katere je opravljal poklicno dejavnost.

21 V skladu s členom 73 Uredbe št. 1408/71 je zaposlena ali samozaposlena oseba, za katero velja zakonodaja države članice, za svoje družinske člane, ki stalno prebivajo v drugi državi članici, upravičena do družinskih dajatev, ki jih določa zakonodaja prve države, kot če bi ti stalno prebivali v tej državi.

22 Namen navedenega člena 73 je zagotoviti družinskim članom zaposlenega – za katerega velja zakonodaja države članice – ki stalno prebivajo v drugi državi članici, dodelitev družinskih dajatev, ki jih določa veljavna zakonodaja prve države (glej sodbi z dne 10. oktobra 1996 v združenih zadevah Hoever in Zachow, C-245/94 in C-312/94, Recueil, str. I-4895, točka 32, in z dne 5. februarja 2002 v zadevi Humer, C-255/99, Recueil, str. I-1205, točka 39).

23 Čeprav predložitveno sodišče Sodišča o tem ni vprašalo, je treba opozoriti, da je bila pravica do družinskih dajatev za otroka na podlagi člena 73 Uredbe št. 1408/71, izplačanih R. Slanini ali njenemu nekdanjemu zakoncu, dejansko odvisna od tega, ali otrok spada v osebno veljavnost Uredbe št. 1408/71. Ta je opredeljena v členu 2 te uredbe. V skladu odstavkom 1 tega člena se tako navedena uredba med drugim uporablja za „zaposlene ali samozaposlene osebe, za katere velja ali je veljala zakonodaja ene ali več držav članic in so državljani ene od držav članic […], pa tudi za njihove družinske člane […]“.

24 V členu 1(f)(i) Uredbe št. 1408/71 je določeno, da pojem „družinski član“ pomeni „vsako osebo, ki je opredeljena ali priznana kot družinski član ali določena kot član gospodinjstva z zakonodajo, ki zagotavlja dajatve […]; če omenjene zakonodaje upoštevajo kot družinskega člana ali člana gospodinjstva zgolj osebo, ki živi v skupnem gospodinjstvu z zaposleno ali samozaposleno osebo, je ta pogoj izpolnjen, če jo ta oseba v glavnem vzdržuje. […]“.

25 Ta določba tako najprej izrecno napotuje na nacionalno ureditev, saj določa, da „družinski član“ pomeni „vsak[o] oseb[o], ki je opredeljena ali priznana kot družinski član ali določena kot član gospodinjstva z zakonodajo, ki zagotavlja dajatve […]“, in sicer v postopku v glavni stvari z določbami FLAG.

26 Nato člen 1(f)(i) Uredbe št. 1408/71 uvaja popravek, ki določa, da „če omenjene [nacionalne] zakonodaje upoštevajo kot družinskega člana ali člana gospodinjstva zgolj osebo, ki živi v skupnem gospodinjstvu z zaposleno ali samozaposleno osebo, je ta pogoj izpolnjen, če jo ta oseba v glavnem vzdržuje […]“.

27 Predložitveno sodišče mora torej preveriti, ali je v obravnavani zadevi izpolnjen pogoj iz člena 1(f)(i) Uredbe št. 1408/71, in sicer, ali je otroka kljub temu, da v obdobju, ki se obravnava v postopku v glavni stvari, ni živel z očetom, mogoče v smislu in za uporabo nacionalnega zakona šteti za „družinskega člana“ očeta in, če je odgovor nikalen, ali je mogoče šteti, da ga ta „v glavnem vzdržuje“.

28 Iz spisa predloženega Sodišču je razvidno, da je bil nekdanji zakonec R. Slanine dejansko dolžan plačevati preživnino za hčer Nino. Dejstvo, da je ni plačal, za vprašanje, ali je otrok član njegove družine, ni pomembno.

29 Če bi ugotovitve predložitvenega sodišča to vodile do sklepa, da položaj iz postopka v glavni stvari spada na področje osebne veljavnosti Uredbe št. 1408/71, se postavlja vprašanje, ali se lahko oseba, ki se znajde v položaju R. Slanine, sklicuje na člen 73 te uredbe. Nacionalno sodišče poleg tega sprašuje, ali lahko okoliščina, da je razvezani zakonec ostal v Avstriji, kjer je zaposlen in bi imel v skladu z nacionalnim zakonom pravico do dajatev iz postopka v glavni stvari, vpliva na pravico osebe, ki se znajde v položaju R. Slanine, da obdrži te dajatve.

30 V zvezi s tem je treba najprej poudariti, da dejstvo, da je zakonska zveza R. Slanine in njenega nekdanjega zakonca razvezana, ni upoštevno. Sodišče je namreč že priznalo, da čeprav drži, da Uredba št. 1408/71 izrecno ne ureja družinskih položajev po razvezi zakonske zveze, z ničimer ni utemeljena njihova izključitev s področja uporabe navedene uredbe. Ena od običajnih posledic razveze zakonske zveze je namreč, da se skrbništvo otrok dodeli enemu od staršev, pri katerem bo otrok stalno prebival. Vendar se lahko iz več razlogov, v tem primeru kot posledica razveze zakonske zveze, zgodi, da tisti od staršev, ki ima skrbništvo za otroka, zapusti svojo državo članico izvora in začne stalno prebivati v drugi državi članici, da bi se kot v zadevi, v kateri je bila izrečena zgoraj navedena sodba Humer, tam zaposlil ali da bi se kot v tej zadevi v postopku v glavni stvari tam zaposlil le kako leto po tem, ko je tam začel stalno prebivati. V tem primeru se stalno prebivališče mladoletnega otroka prav tako prenese v to drugo državo članico (glej zgoraj navedeno sodbo Humer, točki 42 in 43).

31 Poudariti je treba, da za družinske dajatve že zaradi njihove narave ni mogoče šteti, da jih je treba posamezniku izplačati neodvisno od družinskega položaja. Zato ni pomembno, ali so družinske dajatve dodeljene R. Slanini ali samemu delavcu, in sicer njenemu nekdanjemu zakoncu (glej zgoraj navedeno sodbo Humer, točka 50).

32 Glede na zgoraj navedeno je treba na prvo in drugo vprašanje odgovoriti, da je treba člen 73 Uredbe št. 1408/71 razlagati tako, da razvezana oseba – ki je od pristojne institucije države članice, v kateri je prebivala in v kateri njen nekdanji zakonec še dalje živi in je zaposlen, prejemala družinske dajatve – za svojega otroka, če se šteje, da je ta „družinski član“ nekdanjega zakonca v smislu člena 1(f)(i) navedene uredbe, obdrži pravico do teh dajatev, tudi če zapusti to državo in z otrokom stalno prebiva v drugi državi članici, kjer ni zaposlena, in tudi če bi navedeni nekdanji zakonec, otrokov oče, lahko prejemal navedene dajatve v državi članici, v kateri stalno prebiva.

Tretje vprašanje

33 Predložitveno sodišče s tretjim vprašanjem v bistvu sprašuje, ali je dejstvo, da je R. Slanina v Grčiji začela opravljati poklicno dejavnost, vplivalo na obstoj njene pravice do družinskih dajatev v Avstriji.

34 Če bi se ugotovilo, da je opravljanje navedene poklicne dejavnosti dejansko pomenilo, da je v Grčiji nastala pravica do družinskih dajatev, ki so enakovredne tistim, ki jih prejema v Avstriji, bi bil odgovor na to vprašanje pritrdilen.

35 Iz stališč grške vlade in Komisije je razvidno, da je v grški zakonodaji določeno, da se družinske dajatve izplačajo le določenim zaposlenim osebam. To izplačilo je torej povezano z delovnim razmerjem, tako da samo stalno prebivališče v Grčiji ne zadostuje. Naloga predložitvenega sodišča je, da ugotovi, ali ima R. Slanina zaradi okoliščine, da je

na ozemlju Helenske republike opravljala poklicno dejavnost, pravico do pridobitve družinskih dajatev v tej državi članici.

36 Če bi se izkazalo, da je tako, bi bilo treba uporabiti pravilo o „preprečevanju kopičenja“, določeno v členu 76 Uredbe št. 1408/71. Ta določba naj bi rešila vprašanje kopičenja pravic do družinskih dajatev, ki se, prvič, v skladu s členom 73 te uredbe in, drugič, v skladu z nacionalno zakonodajo države stalnega prebivališča dolgujejo družinskim članom, ki imajo pravico do družinskih dajatev zaradi opravljanja poklicne dejavnosti (glej sodbo z dne 7. junija 2005 v zadevi Dodl in Oberhollenzer, C-543/03, ZOdl., str. I-5049, točka 53).

37 Na podlagi člena 76 Uredbe št. 1408/71 bi morala torej družinske dajatve izplačati predvsem Helenska republika kot država članica, v kateri imata Nina in njena mati stalno prebivališče. Pravica do avstrijskih družinskih dajatev v skladu s členom 73 te uredbe bi mirovala do zneska, določenega z grško zakonodajo.

38 Glede na zgoraj navedeno je treba na tretje vprašanje odgovoriti, da je posledica tega, da oseba, ki je v položaju, v kakršnem je tožeča stranka v postopku v glavni stvari, opravlja poklicno dejavnost v državi članici, v kateri stalno prebiva, kar ji dejansko daje pravico do družinskih dajatev, to, da na podlagi člena 76 Uredbe št. 1408/71 pravice do družinskih dajatev, ki se dolgujejo na podlagi ureditve države članice, na ozemlju katere nekdanji zakonec te osebe opravlja poklicno dejavnost, mirujejo do zneska, določenega z zakonodajo države članice, v kateri ta oseba stalno prebiva.

Stroški

39 Ker je ta postopek za stranke v postopku v glavni stvari ena od stopenj v postopku pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški, priglašeni za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (drugi senat) razsodilo:

1. Člen 73 Uredbe Sveta (EGS) št. 1408/71 z dne 14. junija 1971 o uporabi sistemov socialne varnosti za zaposlene osebe, samozaposlene osebe in njihove družinske člane, ki se gibljejo v Skupnosti, kakor je bila spremenjena in posodobljena z Uredbo Sveta (ES) št. 118/97 z dne 2. decembra 1996, je treba razlagati tako, da razvezana oseba – ki je od pristojne institucije države članice, v kateri je prebivala in v kateri njen nekdanji zakonec še naprej živi in je zaposlen, prejemala družinske dajatve – za svojega otroka, če se šteje, da je ta „družinski član" nekdanjega zakonca v smislu člena 1(f)(i) navedene uredbe, obdrži pravico do teh dajatev, tudi če zapusti to državo in z otrokom stalno prebiva v drugi državi članici, kjer ni zaposlena, in tudi če bi navedeni nekdanji zakonec, otrokov oče, lahko prejemal navedene dajatve v državi članici, v kateri stalno prebiva.

2. Posledica tega, da oseba, ki je v položaju, v kakršnem je tožeča stranka v postopku v glavni stvari, opravlja poklicno dejavnost v državi članici, v kateri stalno prebiva, kar ji dejansko daje pravico do družinskih dajatev, je to, da na podlagi člena 76 Uredbe št. 1408/71, kakor je bila spremenjena in

posodobljena z Uredbo št. 118/97, pravice do družinskih dajatev, ki se dolgujejo na podlagi ureditve države članice, na ozemlju katere nekdanji zakonec te osebe opravlja poklicno dejavnost, mirujejo do zneska, določenega z zakonodajo države članice, v kateri ta oseba stalno prebiva.

Podpisi